

ніколи не зрозуміє його, адже Заратустру та його слова потрібно навчитися відгадувати. Бердяєв відкидає думки інших вчених стосовно того, що вчення Ніцше можна якимось чином пов'язати з політикою. Більше того, філософські шукання німецького філософа йшли в розріз із станом тогочасної Німеччини. Бердяєв характеризував німецький милітаризм як такий, що суперечить культурі індивідуалізму, який проголошував Ніцше. Заклики Заратустри до війни не мали нічого спільного з війною як такою. Про війну за гарні думки говорив цей пророк, який любив творчу індивідуальність. Ніцше не закликав до політичної боротьби, а прагнув, щоб усе слабке в людині було подолане. Бердяєв зумів зробити слухний висновок про те, що заклики Ніцше – це загартування волі, загартування духу, вічна символіка духовної сили та міцності. На думку Бердяєва, Ніцше, як релігійна людина, втративши віру у вище благо, розпочав пошуки благ з ще більшим ентузіазмом. Результатом цих пошуків стала індивідуальність як вище начало. Тому не дивно, що найвищим ідеалом для Ніцше була надлюдина, яку Бердяєв вважав релігійно–метафізичною ідеєю. Бердяєв впевнений, що людина повинна стати надлюдиною, оскільки вона є шляхом від людини до Бога.

Аналізуючи думки Ф. Ніцше, В. Соловйова та М. Бердяєва стосовно надлюдини, Боголюдини, Боголюдства, варто зазначити, що їхні ідеї є актуальними і на сьогоднішній день. Заради кращого майбутнього потрібно невинно працювати над своїм вдосконаленням, адже всебічно розвинена, сильна та вольова особистість заслуговує на повагу та захоплення.

Список використаних джерел

1. Ніцше Ф. Сочинения: в 2 т. / Ф. Ніцше; пер. с нем.; сост., ред. и авт. прим. К. А. Свасьян. – М.: Мысль, 1990. – Т.2. – 829 с.
2. Бердяев Н. А. Философия свободного духа / Н. А. Бердяев. – М.: Республика, 1994. – 480 с.
3. Уледов А. К. Духовная жизнь общества. – М.: Мысль, 1980. – 271 с.
4. Герасимов Н. И. Ницшеанство / Н. И. Герасимов. – М., 1901. – 207 с.
5. Фулье А. Критика Альфреда Фулье нравственного учения Ницше / А. Фулье; пер. с франц. В. Дроздова. – М., 1902. – 39 с.
6. Ніцше Ф. Сочинения: в 2 т. / Ніцше Ф.; пер. с нем.; сост., ред. и авт. прим. К. А. Свасьян. – М.: Мысль, 1990. – Т.1. – 829 с.

References

1. Nietzsche F. Sochineniya: v 2 t. / F. Nietzsche; per. s nem.; sost., red. i avt. prim. K. A. Svasyan. – M.: Mysl, 1990. – T.2. – 829 s.
2. Berdyayev N. A. Filosofiya svobodnogo duha / N. A. Berdyayev. – M.: Respublika, 1994. – 480 s.
3. Uledov A. K. Duhovnaya shyzn obshchestva. – M.: Mysl, 1980. – 271 s.
4. Gerasimov N. I. Nietzscheanstvo / N. I. Gerasimov. – M., 1901. – 207 s.
5. Fule A. Kritika Alfreda Fule npravstvennogo ucheniya Nietzsche / A. Fule; per. s franz. V. Drozdova. – M., 1902. – 39 s.
6. Nietzsche F. Sochineniya: v 2 t. / Nietzsche F.; per. s nem.; sost., red. i avt. prim. K. A. Svasyan. – M.: Mysl, 1990. – T.1. – 829 s.

Pavlyshyn L. G., Ph.D., Associate Professor, Ternopil National Pedagogical University named after V. Hnatyuk (Ukraine, Ternopil), lyudpavl@gmail.com

Superman of F. Nietzsche and Christman of M. Berdyayev: unity despite the opposition

The article reveals the features of formation of Superman and Christman as the highest type of person, their common and distinctive features. Analyzed the role of the ideas of F. Nietzsche and M. Berdyayev in the formation of the society of the future.

Keywords: superman, Christman, christhumanity, the meaning of life, freedom, love.

Павлишин Л. Г., доктор философских наук, доцент, Тернопольский национальный педагогический университет им. В. Гнатюка (Украина, Тернополь), lyudpavl@gmail.com

Сверхчеловек Ф. Ницше и Богочеловек Н. Бердяева: единство несмотря на противоположность

Рассмотрены особенности формирования сверхчеловека и Богочеловека как высшего типа личности, их общие и отличительные черты. Анализируется роль идей Ф. Ницше и Н. Бердяева в формировании общества будущего.

Ключевые слова: сверхчеловек, Богочеловек, богочеловечество, смысл жизни, свобода, любовь.

* * *

УДК 141

Кохановська М. Г.,
кандидат філософських наук, асистент кафедри
теорії та історії культури філософського факультету,
Львівський національний університет ім. Івана Франка
(Україна, Львів), mariyakokhanovska@gmail.com

ПРИЧИНИ МІЖРЕЛІГІЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Завдяки компаративістичному аналізу християнства, іудаїзму, ісламу, індуїзму, буддизму та даосизму у роботі висвітлено основні причини міжрелігійних конфліктів. Проаналізовано відмінності у концепціях трансцендентної сутності, вченнях про походження світу та людини, трактуванні матерії та духу, людської природи у головних релігіях сучасності. Досліджено спільні аспекти віровчень в епістемологічній та аксіологічній сферах. Особливу увагу приділено питанню істинності та єдиноправильності релігії. Детально проаналізовано плюралістичну теорію Дж. Хіка.

Ключові слова: релігія, конфлікт, трансцендентна сутність, християнство, іудаїзм, іслам, буддизм, індуїзм, даосизм, доктрина, істинність релігії.

Суттєве збільшення релігій у світі, диференціація на релігійні та псевдорелігійні організації, релігійний екстремізм, державно–конфесійні відносини, релігійна толерантність, екуменізм, реалізація права на свободу совісті та віросповідання, зв'язок між релігією та мораллю – реалізація цих питань набуває у сучасному світі щораз більшої актуальності. Релігія є невід'ємним аспектом суспільного та особистісного виміру буття людини. Вона є основою культурних регіонів світу та індивідуального світогляду конкретних осіб, може бути як об'єднавчим, так і деструктивним фактором у розвитку суспільства.

На межі ХХ–ХХІ ст. активізувалися міжрелігійні зв'язки, зважаючи на екуменічний рух. Водночас значно зросли конфлікти між сакральним та профанним, між системами цінностей. У науковому дискурсі зростає увага спільного та відмінного у віровченнях та, зокрема, у релігійних практиках. При цьому конфліктним неодноразово стає вибір методології дослідження. Віровизнання науковця, незаангажованість у певну релігійну систему чи атеїзм можуть впливати на результати досліджень. К. Кондрат стверджує, що усі релігії в процесі наукового дослідження слід розглядати як рівні, але це не означає, що вони є такими в дійсності. Підтвердженням цьому, на його думку, є порівняння розуміння трансцендентної сутності та сотеріологічної ідеї у релігійних віровченнях. Загалом дослідник виокремлює три основні підходи у тлумаченні конфліктів між релігіями:

1. Вихідною є методологія:

- пошук теорії раціональності релігійних вірувань, яка б могла застосовуватися до декількох релігій;
- дослідження побудови системи релігійних вірувань, створення теорії, яка б не викликала жодних сумнівів (Ю. М. Бохенський);

2. Поширення теорії рівноцінності різних релігійних систем (Дж. Хік, Г. Кауфман, П. Кніттер).

3. Розвиток концепції вищості одної системи релігійних переконань над іншими:

– з точки зору індивідуальної віри (А. Плантінг, В. Алстон, Д. Бейсінгер);

– з точки зору предметної віри (П. Гріффітс, Г. Нетланд).

На сьогодні існує чимало досліджень міжрелігійних конфліктів, однак вони окреслюють передусім вузькі аспекти зазначеної проблематики. Зокрема, серед відомих іноземних дослідників міжрелігійних відносин можемо назвати: Е. Ланге, Ч. Брент, К. Гертог, Жан Луї Торан, Дж. Белл, А. Беа, Н. Берроу. Український контекст міжрелігійних відносин вивчали А. Арістова, В. Бондаренко, В. Єленський, І. Дацько, Н. Белікова, О. Кудлай, М. Давиденко, П. Косуха, М. Новиченко, О. Шуба. Окрім наукової площини дослідження міжрелігійних конфліктів існує й практична, що не завжди передбачає теоретизування причин конфліктів. Це реалізація представниками декількох релігій конкретних дій з метою позитивного вирішення проблем чи спільної реалізації проєктів (передусім соціальних). Міжрелігійні конфлікти вивчаються також в межах конкретних релігій чи теологій, а тому характеризуються конфесійною складовою. Важливим фактором вивчення конфліктів є повсякденне висвітлення відповідних матеріалів про міжрелігійні відносини в інформаційному просторі уповноваженими представниками релігій та журналістами.

Проблема міжрелігійних конфліктів потребує більш глибокого та узагальнюючого дослідження, виявлення спільних та відмінних елементів, які сприятимуть усталенню та систематизації причин конфліктів, а тому й уможливають вирішення конфліктів у міжрелігійному та міжкультурному просторі.

Аналіз основних онтологічно-метафізичних відмінностей головних релігій світу, здійснений для реалізації поставлених цілей стосується передусім дослідження концепції трансцендентної сутності, вчення про походження світу та людини, матерію та дух, розуміння людської природи.

У першому випадку – щодо трансцендентної сутності – існує дві протилежні концепції: особова і безособова. Відповідно до іудаїзму, християнства, ісламу існує особовий Бог – творець світу і людини, датель життя. Протилежна концепція присутня в індуїзмі, буддизмі, даосизмі. Індуїсти віряють, що існує Брахман – безособова, вічна, недвоїста, трансцендентна сутність, недоступна для осягнення думкою та передачі мовою. В індуїзмі Бог не є цілком відокремленим від світу. Домінує думка, що матерія є виразом одної абсолютної безособової сутності – Брахмана, який є матеріальною причиною всього. Брахман, поєднуючись зі світом матеріально-психічних явищ, стає Ішварою – персоналізованим Богом, аспектами якого є Брахма, Вішну, Шива. Кінцевою метою буддистів є нирвана. Хінаяна навчає, що Бог, яким він постає у вченні «релігій писання» та в індуїзмі не може існувати. Махаяна наголошує на потрійній природі Будди, що уможливує погодження недоступного, невиражального і вічного характеру абсолютної сутності з відносністю світу. Згідно із цією теорією першою та найвищою формою існування є вічне космічне тіло Будди, позбавлене властивостей

та рис, правдиве буття, яке не можна охопити жодним поняттям. Даоси віряють в безособовий принцип дао, що має іманентний та трансцендентний характер. Дао ідентифікується з природою та є кінцевою метою людини.

У другому випадку – щодо творення світу – існує концепція творення світу з нічого (creatio ex nihilo) – в іудаїзмі, християнстві, ісламі, концепція творення з матерії (creatio ex material prima) – в індуїзмі, даосизмі та вчення про світ без Творця – в буддизмі. На відповідних концепціях ґрунтується вчення про походження людини:

– людина була створена із земного пороку на образ і подобу Бога, Який вдихнув у неї свого Духа (іудаїзм, християнство);

– Бог створив людину із земного пороку і вдихнув у неї Свого Духа (іслам);

– людина є частиною Всесвіту, а тому, як і все існуюче підлягає процесам становлення та змін (індуїзм);

– людина, як і світ не має початку (буддизм);

– людина повстала завдяки поєднанню космічної праенергії з енергією землі (даосизм).

У третьому випадку – щодо трактування духу та матерії – іудаїзм, християнство та іслам стверджують, що людина складається з духу та матерії.

У четвертому випадку – розуміння природи людини ґрунтується на типах співвідношення між духовним та матеріальним. Відповідно до індуїзму та даосизму людській душі притаманні певні характеристики матерії – вона має розміри та місце в тілі. Індуїзм стверджує, що людина має безсмертну душу, що як абсолютна свідомість є ідентичною з брахманом. Згідно із вченням буддизму не існує жодного субстанційного та особового «я».

Проблемні питання у міжрелігійному діалозі стосуються й епістемологічної та аксіологічної сфер. В індуїзмі, буддизмі та даосизмі питання буття і пізнання цілком підпорядковані сотеріології, а в іудаїзмі, християнстві та ісламі можуть розглядатися і безвідносно до вчення про спасіння. Прикладом слугує схоластика, арабська та іудейська філософія.

Найбільше спільних аспектів в аксіології існує у «релігіях писання», оскільки Бог у них є джерелом моралі. В індуїзмі, буддизмі та даосизмі правосилля моральних настанов визначається авторитетом священних книг та осіб. В індуїзмі вважається, що в історії нема жодного смислу, який можна було б віднести до одного Бога-творця. Вона трактується як сцена, на якій реалізуються людські дії. Місце творця і провидіння у цій релігії займає право космічного порядку. Подібне трактування властиве буддизму та даосизму, де основну роль відводиться природі.

До ключових конфліктних питань у міжрелігійних відносинах відноситься істинність та єдиноправильність релігії. Кожна система релігійних вірувань відзначається абсолютністю і неможливістю доведення усіх положень віровчення. Абсолютний характер релігійних вірувань обумовлюється метадогматом. Істинність та єдиноправильність К. Кондрат пояснює природою релігійного світогляду, який не може бути ані релятивістським, ані скептичним. Він є основою для оцінки усіх явищ. Абсолютність релігії стосується передусім доктринальних аспектів, сотеріології та Об'явлення. Практичний вимір – релігійні практики – характеризується відносністю переваг між релігійними традиціями. При цьому не заперечується спільність –

часткова наявність істини у доктринальних та моральних положеннях інших релігій. Наприклад, християнство не заперечує наявності елементів святості в інших релігіях, однак вважається, що лише в Ісусі Христі існує абсолютна істина та спасіння, а відповідно до ісламу кожна дитина від народження має знання про правдивого Бога, творця людини.

Вищість іудаїзму над іншими релігіями пояснюється богообраністю іудейського народу. Істинність іудаїзму виводиться з Об'явлення, із законів, даних Богом через Мойсея. В іудаїзмі він вважається найбільшим пророком, а одержані ним заповіді – джерелом повчань наступних пророків. У Талмуді йдеться: «Ніколи однак не вважалося, що пророки іудейські та поганські були натхненні однаковою мірою. Перші репрезентували вищий рівень, а тому володіли більшим пророцьким даром» [6, с. 140]. Тору іудеї розглядають як основу земного життя. Вважається, що вона існувала ще до сотворення світу, оскільки в іншому випадку існував би моральний хаос. Торі приписується досконалість, зважаючи на те, що вона відображає Божий замисел. Вважається, що Тора не може удосконалюватися.

В ісламі критерієм істинності будь-яких положень є Коран. Мусульмани вірять, що він є точною копією вічного оригіналу, що знаходиться у небі. Відповідно до мусульманської теології лише зміст Об'явлення, оголошеного Мухаммедом містить Боже слово в чистому вигляді. Тому Мухаммед вважається останнім пророком. Навчання ранніх пророків – Авраама, Мойсея, Ісуса опираються на небесний оригінал, але, як стверджується в ісламі, є далеким від нього і є його інтерпретацією. В Корані важливість та виключність ісламу підкреслюється: «Зверни своє обличчя до релігії... Це релігія правдива, але більшість людей не знає» [2, Сура 30:30].

У даосизмі вважається: «Правдива людська природа є першопочатковим духом. Він же є точною копією людської природи і життя, і якщо його прийняти, то цим досягається першу енергію» [7, с. 189]. Тому предстанники цієї релігійної традиції здійснюють відповідні ритуали, щоб утримати цю енергію (космічний дух) всередині тіла, зміцнити її та довести до початкової чистоти, якою вона була при народженні. Повернення до правдивої природи у даосизмі має сотеріологічне забарвлення, воно рівнозначне поверненню кожного буття до свого джерела. «Дао – це вища реальність... Втрачаючи його, люди помирають, віднаходячи – живуть... Те, що здійснюється без нього, зазнає невдачі, те, що здійснюється з ним – успіху» [5, с. 578].

Будда не вважав себе ані звичайною людиною, ані Богом: «Я ніколи не мав вчителя, ніколи нема мені рівного, у всьому Всесвіті з усіма його богами не маю жодного суперника» [7, с. 185]. Його місія полягала в проголошенні закону, якого повинні дотримуватись як люди, так і боги в усіх космічних циклах.

В аналітичній філософії релігії одною з найбільш дискутованих спроб тлумачення конфлікту релігійних вірувань є теорія Дж. Хіка, яку К. Конрад називає теорією «подвійного характеру релігійних вірувань». У ній розрізняється «факти віри», що відкриваються у релігійному досвіді і теологічні доктрини – офіційно прийняті теорії. «Факти віри» були передані в доступній формі тим, хто їх вперше проголосив і потребують від людини відповіді. Такими прикладами є: індуїстське

tat tvam asi (це є ти), чотири благородні істини Будди, іудейське shemah (почуй), християнське розуміння Ісуса як Христа, ісламська шахада «нема Бога крім Аллаха і Мухаммед пророк його». Аспектами теологічних доктрин є міфологія, історичні дані, релігійний досвід, концепції, пов'язані із найвищою реальністю.

Дж. Хік наголошує, що людина може зосередити своє релігійне життя лише на одному з віровчень. В іншому випадку виникають конфлікти. У системі релігійних вірувань він виділяє шість причин конфліктів. По-перше, у кожній релігійній традиції існують ключові ідеї (спасіння у християнстві, визволення у буддизмі та індуїзмі), які, на його думку, потрібно розглядати не як альтернативи, а як спосіб вираженням людської екзистенції. По-друге, причиною конфліктів є відмінності у розумінні трансцендентної сутності: особової та безособової. По-третє, у релігійних традиціях відмінними є теологічні трактування божества і філософські концепції абсолюту. По-четверте, у віровченні кожної релігії існують твердження, які неможливо довести. Наприклад, Будда літав до Шрі-Ланки, а Мухаммед з Мекки до Єрусалиму, Христос воскрес на третій день і у фізичному тілі появився людям. По-п'яте, чимало ідей не можна довести або спростувати, оскільки людські знання обмежені. Наприклад, твердження, що світ створений з нічого і світ є вічним, існує реінкарнація, після смерті душі ідуть до неба, чистилища або пекла. По-шосте, існують таємниці людського буття: звідки походимо? який сенс нашого життя? Відповіді на такі питання він називає міфологічними теоріями та не вважає їх достатніми причинами конфліктів. Вважаючи, що релігійні міфи мають передусім практичну вагу, їх функцію зводить до обмеження людського «я» на користь трансцендентного.

Окрім тенденції, що веде до релятивізації (історичної чи доктринальної) змісту віри, прикладом якої є плюралістична теорія Дж. Хіка, у деяких сучасних релігієзнавців та теологів головним завданням вважається захист релігійних правд віри, з'ясування непорозумінь та ідентифікація і відкинення помилок. Таким прикладом є концепції вищості однієї системи релігійних вірувань над іншими Г. Нетланда та П. Гріффітса. Г. Нетланд, аналізуючи плюралістичну теорію Дж. Хіка, ставить під сумнів рівнозначність для спасіння головних релігій світу. Аргументом у нього слугує безсенсовість та неможливість оцінки сотеріологічних ідей без попередньої відповіді на питання про справжню екзистенційну проблему людини і віднайдення шляху її вирішення. Розв'язання суперечностей між релігіями завдяки апологетичному методу пропонує П. Гріффітс. Він розмежовує перформативні і неперформативні релігійні висловлювання, стверджуючи, що останні повинні бути онтологічно правдивими. На його думку, найвища онтологічна цінність властива християнству і воно повинно бути критерієм оцінки інших релігійних традицій.

А. Плантінг, як і П. Гріффітс, головну роль відводить християнству. Він виходить із засновку, що в контексті релігійного плюралізму раціональність притаманна одній стороні або жодній, але не обидвом одночасно. Тому той, хто не визнає існування правди в питанні основного характеру релігійних переконань чинить ірраціонально, пропонуючи власні критерії. Теорія,

отримавши широкий резонанс, здобула й численну критику. Серед основних аргументів її опонентів – християнський партикуляризм, що є наслідком прийняття окремих антропологічних положень з протестантської теології (кальвіністської), а саме поняття *sensus divinitatis* (відчуття Божества), доктрин про гріх. Дж. Хік не вбачає у цій теорії достатніх аргументів для визнання переваг християнства, а Р. Крістіан вважає, що її епістемологічний метод можна застосувати для обґрунтування вищості й інших релігій.

Конфлікт релігійних вірувань досліджується також з огляду на заангажування у релігійну традицію. При цьому аналіз здійснюється через два підходи: позитивний (формулюється певне твердження, що пояснює факт розходження релігійних переконань) і негативне (критика деяких теорій раціональності переконань з позиції релігійного плюралізму). Прикладами можемо назвати теорію достовірності процесу творення релігійних переконань (В. Алстон, К. Мікер, П. Л. Квін, Дж. Хік) та теорію основного характеру релігійних переконань (А. Плантагін, Р. Крістіан).

Зокрема В. Алстон вважає, що з огляду на відсутність зовнішніх аргументів, які б засвідчували правильність релігійних практик єдиним раціональним вибором є дотримання тієї, яку кожен зокрема досконало опанував і яка приносить позитивний результат. При цьому Дж. Хік вбачає у концепції В. Алстона ствердження правильності християнства. П. Л. Квін пропонує інший раціональний спосіб розв'язання конфлікту: переглянути із середини християнську містичну практику таким чином, щоб ствердити її правдивість. Однак дослідник не пропонує способу реалізації цього завдання.

Основні доктринальні причини конфліктів головних релігій світу закорінені в онтологічно-метафізичних відмінностях та полягають у різних способах трактування концепції трансцендентної сутності, вчення про походження світу та людини, матерію та дух, розуміння людської природи. Конфлікти сотеріології, моралі, а тому й релігійних практик стосуються передусім епістемологічної та аксіологічної сфер віровчень. Питання істинності та єдиноправильності релігії поступово втрачає своє абсолютне значення, а тому сприяє подоланню міжрелігійних конфліктів та водночас вносить релятивізм серед віруючих. У порівнянні з доктринальною складовою релігій конфлікти на основі релігійних практик характеризуються більшим суб'єктивізмом.

Список використаних джерел

1. Єленський В. Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця XX – початку XXI століття / В. Єленський. – Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2013. – 504 с.
2. Коран. Сura 30:30. – М., 1990.
3. Смерть и жизнь после смерти в мировых религиях / Дж. Ньюзер. – М.: Библиейско-богословский институт св. Апостола Андрея, 2007. – 123 с.
4. Екуменическое движение. Антология ключевых текстов / М. Киннемон, Б. Коуп. – М.: Библиейско-богословский институт св. Апостола Андрея, 2002. – 615 с.
5. Дао, высшая реальность // М. Элиаде. Священные тексты народов мира. – М.: Крон-Пресс, 1998. – С.578–585.
6. Cohen A. Talmud. Syntetyczny wykład na temat Talmudu i nauk rabinów dotyczących religii, etyki i prawodawstwa / A. Cohen. – Warszawa: Wydawnictwo Cyklady, 1995. – 397 s.
7. Kondrat K. Racjonalność i konflikt wierzeń religijnych / K. Kondrat. – Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2002. – 395 s.

8. Mariański J. Religia w społeczeństwie ponowoczesnym: studium socjologiczne / J. Mariański. – Warszawa: Oficyna Naukowa, 2010. – 295 s.

9. Religions in the Modern World / L. Woodhead. – London and New York: Routledge, 2007. – 393 p.

10. Rulla L. M. Anthropology of the Christian Vocation. Vol.1: Interdisciplinary Bases. – Rome: Gregorian University Press, 2004. – 541 p.

References

1. Ielenskiy V. Velyke povornennia: relihiia u hlobalnii politytsi ta mizhnarodnykh vidnosynakh kintsia XX – pochatku XXI stolittia / V. Yelenskiy. – Lviv: Vydavnytstvo Ukrainkoho katolytskoho universytetu, 2013. – 504 s.

2. Koran. Sura 30:30. – M., 1990.

3. Smert y zhyzn posle smerty v myrovyykh relyhiyakh / Dzh. Niuzner. – M.: Bybleisko-bogoslovskiy instytut sv. Apostola Andreia, 2007. – 123 s.

4. Jekumenycheskoe dvyzhenye. Antolohiya kliuchevykh tekstov / M. Kynnemon, B. Koup. – M.: Bybleisko-bogoslovskiy instytut sv. Apostola Andreia, 2002. – 615 s.

5. Dao, vysshaia realnost // M. Jelyade. Sviashchennye teksty narodov myra. – M.: Kron-Press, 1998. – S.578–585.

6. Cohen A. Talmud. Syntetyczny wykład na temat Talmudu i nauk rabinów dotyczących religii, etyki i prawodawstwa / A. Cohen. – Warszawa: Wydawnictwo Cyklady, 1995. – 397 s.

7. Kondrat K. Racjonalność i konflikt wierzeń religijnych / K. Kondrat. – Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2002. – 395 s.

8. Mariański J. Religia w społeczeństwie ponowoczesnym: studium socjologiczne / J. Mariański. – Warszawa: Oficyna Naukowa, 2010. – 295 s.

9. Religions in the Modern World / L. Woodhead. – London and New York: Routledge, 2007. – 393 p.

10. Rulla L. M. Anthropology of the Christian Vocation. Vol.1: Interdisciplinary Bases. – Rome: Gregorian University Press, 2004. – 541 p.

Kokhanovska M. G., PhD in Philosophy, assistant professor of theory and history of culture, Philosophy Faculty, Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine, Lviv), mariyakokhanovska@gmail.com

The causes of inter-religious conflicts

The main causes of inter-religious conflicts are analyzed in this article. The doctrines of Christianity, Judaism, Islam, Hinduism, Buddhism and Taoism are compared. We analyzed the differences in conceptions of transcendent essence, the theory of the origin of the world and the human being, the interpretation of matter and spirit, the understanding of human nature in the major religions of our time. We also found the common aspects of religions in epistemological and axiological spheres. Particular attention is paid to the problem of religion's true and exclusivism and to John Hick's Pluralistic Hypothesis.

Keywords: religion, conflict, transcendent essence, Christianity, Judaism, Islam, Buddhism, Hinduism, Taoism, doctrine, the true religion.

Кохановская М. Г., кандидат философских наук, ассистент кафедры теории и истории культуры философского факультета, Львовский национальный университет им. Ивана Франко (Украина, Львов), mariyakokhanovska@gmail.com

Причины межрелигиозных конфликтов

Благодаря компаративистическому анализу христианства, иудаизма, ислама, индуизма, буддизма и даосизма в статье освещены основные причины межрелигиозных конфликтов. Проанализированы различия в концепциях трансцендентной сущности, учениях о происхождении мира и человека, трактовке материи и духа, человеческой природы в главных религиях современности. Исследованы общие аспекты вероучений в эпистемологической и аксиологической сферах. Особое внимание уделено вопросу истинности и єдиноправильности религии. Детально проанализировано плюралистическую теорию Дж. Хика.

Ключевые слова: религия, конфликт, трансцендентная сущность, христианство, иудаизм, ислам, буддизм, индуизм, даосизм, доктрина, истинность религии.
